

Ключевые слова: трудоустройство, Государственная служба занятости, лица с ограниченными возможностями, безработный.

In the article the public policy of employment is considered from point of grant of services in employment, and also social defence of persons, with the limited possibilities by state employment service of Ukraine.

Key words: placement, state employment service, persons with the limited possibilities, unemployed person.

Література

1. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ // ВВР. — 1991. — № 21. — Ст. 252.
2. Закон України «Про зайнятість населення» від 01.03.1991 р., № 803-ХІІ // ВВР. — 1991. — № 14. — Ст. 170.
3. Постанова Кабінету Міністрів України ухвалив «Про реалізацію статті 18 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 27 грудня 2006 року № 1836 // Офіційний вісник України. — 2006. — № 52. — Ст. 292 — Ст. 3519.
4. www.dcz.gov.ua
5. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України «Про затвердження Порядку взаємодії органів праці та соціального захисту населення, центрів зайнятості, відділень Фонду соціального захисту інвалідів, центрів професійної реабілітації інвалідів і навчальних закладів системи Мінпраці щодо працевлаштування інвалідів» від 03.05.2007 р. № 201 // Офіційний вісник України. — 2007. — № 36. — Ст. 10 — Ст. 1423.
6. Єдина технологія обслуговування незайнятого населення в центрах зайнятості України / Ю. Маршавін, Л. Ляміна, Л. Фокас та ін. — К. : ІПК ДСЗУ, 2000.

УДК 339.5

Г. Р. Зінатулліна,
Л. П. Чорногуз

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ В УКРАЇНІ

Протекціонізм на сучасному етапі слід розглядати як державну економічну стратегію у вигляді комплексу взаємопов'язаних, обґрунтованих і реалістичних заходів, що сформовані на якісно нових принципах. Стратегію економічного протекціонізму доцільно розуміти як

комплекс заходів для забезпечення засобами держави рівноправної конкуренції на внутрішньому ринку України. В основі вирішення поточних і перспективних проблем протекціоністської політики стоять питання виправлення нераціональних внутрішніх зовнішньоекономічних потоків товарів за рахунок поліпшення умов розвитку національного виробника й оптимізації політики регулювання експортно-імпортних операцій.

Ключові поняття: протекціонізм, митні тарифи, нетарифні методи, мито, заходи, стратегія протекціонізму.

Постановка проблеми. Загострення стану кризи в економіці України вимагає чіткого усвідомлення реальних перешкод економічному зростанню країни та розроблення заходів щодо їх усунення. Досвід реформування доводить, що досі кроків щодо розбудови засад економічного зростання, підвищення мотиваційних важелів у реальному секторі економіки здійснено не було.

Іншим ударом для національного виробника стало впровадження до нерозвиненого ринкового середовища та витратної економіки лібералізованих принципів і швидких темпів інтегрування до світового співтовариства, що не привело, як кимось очікувалося, до підвищення конкурентоспроможності національного виробництва. Навпаки, вітчизняне виробництво з деформованою структурою, дефіцитність споживчого ринку, відхилі методи державного управління при встановленні нових ринкових принципів стали тлом, на якому зчинилися значні негативні зрушення. Натомість іноземний виробник, який не стикався з такою кількістю бар'єрів у країні свого базування, набував значно більших конкурентних переваг і, як правило, без зайвих перепон витісняв національного з ринків.

Посилення інтенсивності зовнішньоторговельного обороту впливає на економічну безпеку України подвійно. З одного боку, експансія іноземних товарів сприяє витісненню вітчизняного товаровиробника та відволіканню коштів і сировинних ресурсів на розвиток іноземного виробництва, а з іншого — в умовах децентралізації каналів завезення імпортової продукції та зростання «човникової» торгівлі, — розширення обсягів продажу іноземних товарів виступає джерелом для існування значної частини населення. Таким чином, стає очевидним, що вирішення поставлених життям проблем потребує застосування комплексних заходів щодо поступового

послаблення залежності від імпорту та створення відповідних умов всередині країни з розвитку національного виробництва [1].

Отже, в основі вирішення поточних і перспективних проблем стоять питання виправлення нераціональних внутрішніх зовнішньо-економічних потоків товарів за рахунок поліпшення умов розвитку національного виробника й оптимізації політики регулювання експортно-імпортних операцій.

Мета статті. Незважаючи на те, що суть політики протекціонізму полягає виключно в ізоляції України від зовнішніх ринків, штучній підтримці неефективних виробництв та поширенні так званої віртуальної економіки, яка споживає додану вартість, у класичному розумінні протекціонізм (від латин. *protectio* — покровительство, захист) трактується як «державна політика, спрямована на заохочення розвитку вітчизняної економіки, її захист від іноземної конкуренції, на розширення зовнішніх ринків».

Тому метою статті є розкриття того, що протекціонізм на сучасному етапі слід розглядати як державну економічну стратегію у вигляді комплексу взаємопов'язаних, обґрунтованих і реалістичних заходів, що сформовані на якісно нових принципах. Стратегію економічного протекціонізму доцільно розуміти як комплекс заходів щодо забезпечення засобами держави рівноправної конкуренції на внутрішньому ринку України. Така стратегія має передбачати реалізацію політики цілеспрямованого сприяння розвитку ефективних вітчизняних виробництв, національного капіталу, що діє в межах чинного законодавства, доходів та рівня споживання населення України, активної підтримки становлення сучасної конкурентоспроможної економічної системи.

Викладення основного матеріалу. За економічною природою, цілями і впливом на структуру, обсяги та динаміку зовнішньої торгівлі інструменти регулювання міжнародної торгівлі поділяються на дві великі групи: протекціоністські та ліберальні, або фритредерські. Першими теоретиками і практиками протекціонізму були меркантилісти (від італ. *mercante* — торговець, купець) У. Стаффорд, Т. Мен, А. Серра (Великобританія), Г. Скаруффі, А. Монкретьєн (Франція), які обґрунтовували необхідність активного втручання держави в зовнішню торгівлю та господарське життя з метою захисту вітчизняної промисловості, купців торговців від іноземної конкуренції та вимагали цього від своїх урядів. Система протекціонізму, яка передбачала високе мито, адміністративне обмеження

імпорту та фінансову підтримку молодих галузей національної економіки, була характерна для розвинутих країн у XVI–XVIII ст. За політики протекціонізму сформувалася промисловість Великобританії, стабільні позиції на світовому ринку посіли індустрії Німеччини, США, Франції та деяких інших країн.

Оскільки в світі немає жодної країни, яка б не використовувала протекціоністські інструменти в торгівлі, прийнято вважати, що для кожної національної економіки існує рівень обґрунтованого протекціонізму — оптимальна кількість обмежень торгівлі, які, з одного боку, не входять у суперечність з національними інтересами та імперативами національної безпеки, а з іншого — забезпечують нормальний, неускладнений доступ конкурентоспроможних зарубіжних товарів і послуг на ринок тієї чи іншої країни [2].

Крайнім проявом протекціонізму є автаркія (від грец. *autarkeia* — самовдоволення) — політика відособлення країни від економіки інших країн з метою створення замкнутого, національного господарства, що відзначається самозабезпеченням. У світовій практиці частіше зустрічається не повна, а часткова автаркія, тобто політика, спрямована на досягнення незалежності від зовнішніх поставок окремих товарів або послуг.

За об'єктом захисту протекціонізм поділяється на селективний (захисний), наступальний (агресивний) і тотальний (суцільний). Об'єктом захисту селективного протекціонізму є окремі (вибіркові) галузі національної економіки, що потребують захисту, — це сільське господарство, сфера послуг, молоді галузі національної економіки. При наступальному (або агресивному) протекціонізмі захищаються ті галузі економіки, які за умов протекціоністських заходів здатні вже сьогодні або найближчим часом здійснити наступ (агресію) на відповідні світові товарні ринки. Комбінацією селективного і наступального є протекціонізм тотальний (суцільний), коли майже рівномірно захищаються всі галузі національної економіки.

Стратегія економічного протекціонізму спрямована на такі заходи:

- не створювати для виробників «теплих» умов, але забезпечувати нормальні можливості для господарської діяльності та рівноправної конкуренції;
- забезпечити термінове відновлення місткості внутрішнього ринку;

- припинити практику невиконання державою зобов'язань перед власним населенням та підприємствами;
- забезпечити реалізацію факторних переваг України;
- враховувати у практичній діяльності соціально-економічні та політичні особливості України [4].

Комплекс заходів економічного протекціонізму повинен включати:

– *інституційно-правовий протекціонізм* (захист власності та прав власників, захист інвестицій, спрощення процедури започаткування бізнесу, юридичне забезпечення розвитку ринкових інститутів);

– *монетарний протекціонізм* (захист стабільності грошового обігу та системи розрахунків, стимулювання капіталотворення, забезпечення господарської діяльності платіжними засобами та кредитними ресурсами);

– *фіскальний протекціонізм* (податкове стимулювання пріоритетних секторів економіки, бюджетне стимулювання економічної активності);

– *ціновий протекціонізм* (зниження тарифів на продукцію природних монополій);

– *соціальний протекціонізм* (захист і підвищення доходів і стандартів споживання населення);

– *зовнішньоекономічний протекціонізм* (захист внутрішнього ринку від нерівноправної конкуренції з боку імпортних товарів із застосуванням митних тарифів, антидемпінгових процедур, технічного регулювання тощо) [5].

Головні інструменти протекціонізму — митні тарифи і нетарифні методи регулювання. Тарифні методи базовані на використанні митного тарифу.

Мито (*customs duty*) — обов'язковий податок, що стягується митними органами при імпорті або експорті товару і є умовою імпорту або експорту. Відомі кілька класифікацій мита. Отже, це:

- адвалорні — нараховуються у відсотках до митної вартості товарів, що обкладаються митом;
- специфічні — нараховуються у встановленому розмірі за одиницю товару;
- комбіновані — містять обидва названі види митного обкладення;
- вивізні та ввізні;
- сезонне.

Нетарифні методи регулювання включають:

1. Кількісні обмеження (*quantitative restrictions*) — адміністративна форма нетарифного державного регулювання торговельного

обігу, що визначає кількість і номенклатуру товарів, дозволених до експорту чи імпорту.

2. Квотування (контингентування) — це обмеження щодо вартості або кількості, які вводяться на імпорт або експорт певних товарів на певний період.

3. Ліцензування (*licensing*) — регулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом дозволу, який видається державними органами на експорт або імпорт товару в певній кількості за певний проміжок часу.

Серед нетарифних методів регулювання важливу роль відіграють приховані методи, які можна назвати методами прихованого протекціонізму. Отже, це:

4. Адміністративні формальності — національні правила проведення імпортних операцій, які обмежують імпорт.

5. Технічні бар'єри — приховані методи, побудовані таким чином, щоб перешкоджати ввезенню товарів з-за кордону.

6. Встановлення мінімальних імпортних цін — передбачає суворе дотримання експортером рівня цін, установлених країною-імпортером;

7. Імпортні податки — прикордонний податок, яким обкладаються товари при перетині ними митних кордонів конкретної країни.

8. Імпортний депозит — задаток, який імпортер вносить до свого банку в національній чи іноземній валюті перед закупівлею іноземного товару.

9. Валютні обмеження — регламентація операцій резидентів і нерезидентів з валютою та іншими валютними цінностями.

10. Компенсаційне мито — накладається на імпорт тих товарів, під час виробництва яких прямо або опосередковано використовувалися субсидії, якщо їх імпорт завдавав шкоди національним товаровиробникам аналогічних товарів.

11. Мито — застосовується, якщо на територію країни товар ввозиться за демпінговими цінами. Демпінг заборонений як міжнародними правилами в межах СОТ, так і національними антидемпінговими законами багатьох країн, і це дає змогу застосовувати антидемпінгове мито в разі викриття факту демпінгу.

На практиці кожна країна застосовує змішаний протекціонізм — як поєднання тарифних і нетарифних методів та інструментів впливу на процес досягнення національних торговельно-економічних інтересів [3].

Попри те, що будь-який метод державного впливу на зовнішню торгівлю в абсолютній більшості випадків призводить до чистих втрат добробуту, вони (ці методи) широко використовуються практично всіма країнами світу. Хоча в нинішній час переважає концепція вільної торгівлі, думка про необхідність проведення протекціоністської політики має ще достатньо широке розповсюдження. Які аргументи наводять протекціоністи для виправдання торговельних бар'єрів? Наскільки вагомі ці аргументи?

Аргументи на користь протекціонізму:

- підвищення рівня зайнятості в країні;
- розвиток вітчизняної промисловості;
- захист молодих прогресивних галузей;
- виживання низькорентабельних галузей, що мають важливе соціальне значення;

• стимулювання інвестицій;

- боротьба з дефіцитом торговельного балансу;
- збільшення прибутку держави за рахунок імпортного мита;
- запобігання залежності від імпорту;
- політичні цілі.

Аргументи проти протекціонізму:

- запровадження іншими країнами аналогічних обмежень;
- придушення конкуренції, зниження стимулів для розвитку;
- погіршення становища споживача;
- погіршення доступу до сучасної техніки та технологій;
- зниження економічної ефективності, ізоляція від світових ринків та світового господарства.

Протекціоністська політика України розвивається за трьома напрямками:

1) встановлення тарифних митних бар'єрів;

2) встановлення нетарифних бар'єрів, куди входять:

- *прямі бар'єри* — це ліцензування, квотування, бюрократичні перешкоди в митних процедурах.
- *державна монополія на ЗЕД* — держава монополізує право здійснювати певні ЗЕЗ операції або торгівлю певними товарами (наркотичні речовини в медицині, алмази, золото).
- *непрямі нетарифні бар'єри* — державна система оподаткування, (акцизний збір); державна система норм і стандартів; закриття портів, залізничних станцій, аеропортів; заборона на ввезення, купівлю товарів іноземного виробництва за наявності національних аналогів;

3) стимулювання експорту — здійснюється при допомозі державного фінансування при вивченні світового ринку, підготовки кадрів, сюди входять:

- *виплата експортних премій* — надання експортерам разових субсидій при експорті товарів;
- *податкові пільги* — коли експортерам надаються різноманітні фінансові пільги;
- *надання пільгових кредитів* — кредитування експорту з метою розширення збуту товарів;
- *продаж товарів на експорт за демпінговими цінами*, тобто за цінами нижчими, ніж ціни, встановлені конкуруючими монополіями, і нижчими, ніж світові ціни.

Останнім часом проходить лібералізація митної політики, переведення її на принципи вільної торгівлі.

Висновок. Під впливом уряду і парламенту можуть прийматися ті чи інші рішення, які можуть призвести до тяжких наслідків для суспільства загалом. Найбільш суперечливим питанням є захист інтересів вітчизняного виробника, який, на жаль, на державному рівні не є пріоритетним. З іншого боку, на законодавчому рівні надзвичайно рідко можна зустріти пропозицію вирішити цю проблему, хоча для деяких видів продукції більшість є споживачами, а виробники становлять лише незначну частину кількості споживачів [1]. У найпростішому випадку захист вітчизняного виробника означає, за винятком прямих заборон на імпорт тих чи інших товарів, підвищення цін імпортованих товарів за рахунок митних зборів до рівня цін вітчизняного виробника. Це дає змогу вітчизняному виробнику зберегти попит на свою продукцію на внутрішньому ринку.

Споживач змушений сплачувати за цей продукт підвищену ціну. Якщо ціни вітчизняного виробника вищі від світових, то одним із пояснень цього є використання для виробництва застарілої технології і знос обладнання, що не дає змоги використовувати енергозберігаючі технології та інші заходи. Оплата праці на Україні менша, ніж у більшості торговельних партнерів, звідси впливає, що різниця в оплаті праці, як в деяких розвинутих країнах, є головною причиною введення обмежень на імпорт. Поза тим введення митних зборів на імпортований товар закріплює становище, коли немає сенсу проводити модернізацію виробничого процесу. Неможливо придбати нове обладнання і скоротити адміністративний апарат, якщо прибуток можна отримати без цих закладів. Українсь-

ке виробництво, що перебуває в кризовому стані, все одно не буде налаштоване на підвищення ефективності. Захисні кроки, що мають виконувати роль «парасольки», мають бути запроваджені лише на обмежений час і паралельно із заходами щодо стимулювання національного виробництва.

Для нації, яка претендує на гідне місце на світовій арені, мають бути передбачені механізми зосередження національного контролю за найбільш прибутковими та перспективними напрямками, від розвитку яких залежить не тільки інфраструктурне забезпечення національного бізнесу, а й його налаштування на більш ефективну роботу за рахунок нововведень, нових джерел розвитку тощо. Останні мають бути передбачені в стратегії державного розвитку як необхідна складова підвищення конкурентоспроможності економіки загалом. Потрібно перелаштувати економічну модель на принципах ефективності та конкурентоспроможності, на дотримання національних економічних інтересів, а основне спрямування зовнішньоекономічної політики має полягати в усебічному стимулюванні національного виробництва та створенні внутрішніх умов для його розвитку принаймні не гірших, ніж в іноземних конкурентів.

Протекционизм на современном этапе следует рассматривать как экономическую стратегию государства в виде комплекса взаимосвязанных и реалистических мер, сформированных на новых принципах. Стратегию экономического протекционизма целесообразно воспринимать как комплекс мероприятий по обеспечению государством равноправной конкуренции на внутреннем рынке Украины. В основе решения текущих и перспективных проблем протекционистской политики находятся изменения нерациональных внутренних внешнеэкономических потоков товаров за счет улучшения условий развития национального производителя и оптимизации политики регулирования экспортно-импортных операций.

Ключевые слова: протекционизм, налоговые тарифы, нетарифные методы, налог, меры, стратегия протекционизма.

In the modern society protectionism is the necessity to examine the economic strategy of the country, as a complex of associate and realistic measures, formed on new principles. Strategy of economic protectionism is perceived as a complex of measures for forming an equal in rights competition at the internal

market of Ukraine. The decision of current and perspective problems of protectionism policy should be shown as the changes in inefficient external economic streams of commodities, because of improvement of development conditions for national producer and optimization to adjust an export-import operations.

Key words: protectionism, tax tariffs, not tariffed methods, tax, measures, strategy of protectionism.

Література

1. Основи міжнародної торгівлі. — К. : 1995.
2. *Беляцький З.* Міжнародний економічний взаємозв'язок і взаємозалежність: проблеми і тенденції // Економіка України. — 1996. — № 6.
3. *Омель'янович О.* Стан і проблеми торгівлі України // Економіка України. — 1995. — № 7.
4. *Онщенко В.* Сучасні проблеми зовнішньоекономічної політики України // Економіка України. — 1996. — № 2.
5. *Сокурєнко С.* Як організувати торгівлю з країнами Європи // Економіка України. — 1994. — № 6.

Є. Ю. Свобода

СПАДКОВИЙ ДОГОВІР В УКРАЇНСЬКОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

У статті автор розкриває поняття: спадкування, спадковий договір, сторони договору, дає загальну характеристику спадкового договору за чинним законодавством України, аналізує різні точки зору науковців з цього питання.

Ключові слова: наслідування, спадковий договір, спадкоємці, сторони договору наслідування: набувач, відчужувач.

Спадкове право — це один із найдавніших інститутів права, який був і залишається актуальним з позиції його дослідження, розвитку та вдосконалення, оскільки з ним пов'язані не лише політичні, економічні та соціальні аспекти життя суспільства, а й родинні, шлюбні відносини, особисті інтереси людей. Тому проблемам спадкування завжди приділялася увага в юридичній літературі.